

In dit nummer

Voorwoord	1	HGPD in vraag en antwoord	3
ADHD en dieet.....	1	Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider.....	4
Overgangsbeslissing groep 2-3	2	Prijsvraag nieuwe naam.....	5
Intermezzo.....	2	Colofon.....	5
ZIEN! oudersuggesties.....	2		

Voorwoord

Welkom in het vernieuwde IB-bulletin. De papieren versie van het IB-bulletin is door omstandigheden helaas lange tijd niet uitgekomen. We bieden u nu een geheel nieuw, digitaal bulletin aan. In dit vernieuwde bulletin willen we aansluiten bij de praktijk van het IB-werk. We willen kennis met u delen; u praktisch ondersteunen met bijvoorbeeld de uitleg van methodieken of regelingen; beleid, producten en diensten van *Driestar educatief* bij u onder de aandacht brengen; boeken voor u recenseren; hulpmiddelen bespreken enzovoorts. Zo willen we u in het veelzijdige IB-werk ondersteunen.

Het IB-bulletin zal vier keer per schooljaar uitkomen. Dit eerste nummer is verzonden aan alle bekende mailadressen van scholen én IB-ers. Als u deze blijvend wilt ontvangen, hoeft u niets te doen. U blijft dan abonnee. U kunt zich zo nodig digitaal af- en aanmelden via ib-bulletin@driestar-educatief.nl.

Aan de mail zal een PDF-bestand gekoppeld worden dat gemakkelijk is uit te printen, zodat u indien gewenst ook een papieren versie kunt bewaren. We hopen dat het nieuwe bulletin in een behoefte voorziet en dat u het met plezier zult lezen.

De redactie: Janna van Eldik, Kees Geluk, Bertine Haverhals, Wilco Moen, Marianne van der Zalm

Actueel

ADHD en dieet

Wetenschappelijk onderzoek toont aan: streng dieet vermindert ADHD-symptomen bij jonge kinderen.

ADHD en dieet

Onlangs werd in wetenschappelijk onderzoek aangetoond dat een streng dieet de symptomen van ADHD bij jonge kinderen kan verminderen. Er

werd gebruik gemaakt van het zeer strenge eliminatiedieet van mw. L. Pellser waarbij 15 kinderen (3-8 jaar) vijf weken lang alleen rijst, kalkoen, lam, groeten, fruit, margarine, plantaardige olie, thee, perensap en water consumeerden. 12 kinderen

in een controlegroep bleven eten zoals ze gewend waren. Kinderen die het dieet volgden konden zich na de proef beter concentreren en waren minder

hyperactief en impulsief. 11 kinderen voldeden niet meer aan de diagnostische criteria voor ADHD.

Kritische kanttekeningen:

- Het ging hier om een kortdurend onderzoek (5 weken), waarbij het niet mogelijk was om een goede placebo te maken. Dus de ouders wisten waaraan hun kind mee deed. Waarschijnlijk heeft dat de scores op hun vragenlijsten beïnvloed.
- Het gaat om een heel strikt eliminatiedieet dat erg veel vergt van de thuissituatie. Het is dus niet voor ieder gezin geschikt.
- Het dieet moet door een speciaal daarvoor opgeleide diëtist worden gesuperviseerd. Anders is het én niet vol te houden – het is een zwaar dieet – (grote druk op thuissituatie kan weer andere (gedrags)problemen opleveren!) én is de kans dat je niet de juiste voedingsmiddelen weglaat (dit eliminatiedieet vergt individuele aanpassing).
- Willekeurig voedingsmiddelen weglaten uit het dieet van kinderen met ADHD heeft geen zin.

Ouders die er echt achter staan zouden kunnen proberen wat dit dieet doet. Van groot belang is

echter om niet ineens met medicatie te stoppen maar dat eerst met de eigen kinderpsychiater en de diëtist goed te overleggen!

Herhaald en uitgebreider wetenschappelijk onderzoek is dus nodig. Toch zijn de uitkomsten hoopvol.

Schoolontwikkeling

Overgangsbeslissing groep 2-3

Marieke (5,5 jaar) heeft zich de laatste maanden goed ontwikkeld: Er is meer spontaan taalgebruik tijdens het spelen, ze is meer betrokken bij kringactiviteiten, ze gaat weer graag naar school. Toch vragen de ouders en de leerkracht zich af hoe het volgend jaar in groep 3 met haar zal gaan. Ze kan zich nog maar kort concentreren tijdens het werken aan haar tafel, ze laat zelden aan medeleerlingen merken dat ze iets niet leuk vindt en ze heeft nog geen interesse in letters en cijfers. Is het verantwoord om haar al te laten gaan, of zal ze zich beter ontwikkelen als ze nog een jaar in groep 2 blijft?

U herkent het dilemma vast wel. Als hulpverleners van Driestar educatief krijgen we in ieder geval veel vragen over kinderen als Marieke.

Om scholen te ondersteunen in het besluitvormingsproces rond de overgang van groep 2 naar groep 3, heeft een werkgroep recent een totaal herzien document geschreven. Het document kan als leidraad genomen worden om bij individuele leerlingen een ontwikkelingsprofiel op te stellen, zowel didactisch als sociaal-emotioneel, om tot een weloverwogen overgangsbeslissing te komen.

Er wordt een format aangereikt, waarbij suggesties gegeven worden hoe en welke informatie verzameld kan worden en welke afwegingen gemaakt kunnen worden. Ook wordt een procedure beschreven met vaste stappen die een school in de loop van groep 2 kan doorlopen.

Dit document is te koop voor slechts € 19,95. Meer informatie over de inhoud van het document kunt u vinden op www.driestar-educatief.nl/overgangsdocument. Hier vindt u ook een link naar de webwinkel.

Drs. B. (Bertine) Haverhals,
orthopedagoog/onderwijsadviseur

Intermezzo

Mijn nichtje Marjon was zes jaar toen ze haar allereerste rapport kreeg. Haar beide broers hadden al meerdere malen smalende opmerkingen gemaakt. Het zou wel niet veel zijn, allemaal onvoldoendes, riepen ze in koor. Ze ging die middag nogal zenuwachtig naar school toe. Eindelijk kwam de juf met de rapporten binnen. Gelukkig vielen de cijfers erg mee, maar juf zei

wel: "Marjon, je hebt een goed rapport, maar maak van de zessen achten, dat kun je makkelijk." Toen Marjon thuiskwam, liep ze direct door naar haar kamer en kwam even later met het rapport naar beneden. Groot was de verbazing van moeder over het geknoei in het rapport. "Heb jij dat gedaan?" vroeg ze aan Marjon. "Ja mam, dat moest van juf. Die zei dat ik van de zessen achten moest maken." (Annie Bijsterveld, Amsterdam, Het Beste, februari 1998)

Sociaal-emotioneel

ZIEN! oudersuggesties

20 december 2008 – ouderavond. Meester van Lagen bereid zich voor op het gesprek met de ouders van Jarno. Hij heeft in de klas gemerkt dat Jarno steeds meer initiatieven neemt richting andere kinderen. Daar is hij heel blij mee! Maar hij ziet wel dat Jarno het heel moeilijk blijft vinden om flexibel te zijn in sociale situaties. Als een ander

kind een idee heeft, lukt het vaak niet om snel om te schakelen. Jarno trekt zich dan terug, of hij wordt boos.

Voor op school heeft de meester een plan bedacht: hij gaat samen met Jarno werken aan het leren sluiten van compromissen tijdens samenwerken. Door kleine stapjes te nemen, die goed voor te bespreken en ze samen te evalueren, doet Jarno hopelijk veel positieve ervaringen op. Maar het zou zo mooi zijn als de ouders hiermee thuis ook willen oefenen. Zo is hij benieuwd of de

ouders het herkennen en of ze situaties zien waar het Jarno wel goed af gaat om rekening te houden met een ander. Wat voor tips zou hij de ouders kunnen geven?

Sinds kort bevat ZIEN! ook een oudermodule. (ZIEN!, is het pedagogisch expertsysteem dat inhoudelijk ontwikkeld is door *Driestar educatief*. Topicus, de uitgever van Parnassys geeft het uit.) Naast concrete handreikingen voor leerkrachten zijn er nu ook suggesties voor ouders. Een leerkracht ondersteunt het kind in de klas bij bijvoorbeeld het verbeteren van het welbevinden, het vergroten van de betrokkenheid of het uitbreiden van de sociale vaardigheden. Maar het is nog krachtiger wanneer de begeleiding van de ouders hier naadloos op aansluit.

Om leerkrachten en IB-ers te ondersteunen bij het gesprek met de ouders hierover, zijn er praktische teksten geschreven die ouders stap voor stap vertellen wat ze kunnen doen:

- Hoe observeer je wat het kind al kan?
- Hoe praat je met het kind?
- Wat en wanneer laat je het kind oefenen?
- Hoe beloon je het?

Na het lezen van de casussen, kunnen ouders direct aan de slag.

Ook bevat ZIEN! een handreiking voor scholen hoe je met ouders in gesprek kunt gaan. Het helpt leerkrachten om in het gesprek goed af te stemmen. Bijvoorbeeld door bij het bespreken van problemen direct te laten merken dat u oog heeft voor de sterke kanten van het kind. Daarvandaan

gaat u samen de perspectieven verkennen en doelen concreet maken. Dat is nog eens samenwerken in het belang van het kind!

Voorbeeld Sociale Flexibiliteit

(...) Het is als ouder soms moeilijk om met je kind om te gaan als hij dat doorslaande gedrag vertoont. Je kind wil gewoon niet naar de nieuwe juf of naar de schooldokter of thuis met het buurmeisje spelen. Hij maakt een scène of hij trekt zich terug. Wat kun je in die situatie als ouder doen?

1. *Je neemt je kind waar: Wat is de situatie die hij niet overziet? Wat voelt hij?*
2. *Je benoemt wat je kind meemaakt*
3. *Je kijkt hoe je kind erop reageert*
4. *Moet je kind nu eenmaal (bijvoorbeeld) wel naar de dokter: Wees kalm en trefzeker, hoe je kind ook tegensputtert*

In het vervolg van de tekst worden deze stappen concreet beschreven en met voorbeelden toegelicht. Er wordt ook ingegaan op gedachten en gevoelens van de ouders en hoe je daar goed mee om kunt gaan.

Wilt u meer weten over ZIEN!? kijk dan op <http://www.driestar-educatief.nl/Onderwijsadvies/Projecten/Onderwijsadvies+PO/ZIEN/>

Drs. B. (Bertine) Haverhals,
orthopedagoog/onderwijsadviseur

Didactisch

HGPD in vraag en antwoord

HGPD lijkt een nieuw fenomeen in de leerlingbegeleiding. Wie zoekt via internet, komt al snel tot de ontdekking dat er een flink aantal bekende onderwijsbegeleidingsdiensten met HGPD werken. Twee reformatorische samenwerkingsverbanden voor primair onderwijs hebben gekozen om met HGPD aan de slag te gaan. Ook binnen *Driestar educatief* oriënteert de afdeling Hulpverlening zich op Handelingsgerichte Procesdiagnostiek en experimenteren hulpverleners op scholen met dit concept. Via een aantal veel gestelde vragen willen we hierover meer helderheid geven.

Wat is HGPD?

HGPD is een manier van leerlingbegeleiding die niet alleen gericht is op het kind maar juist ook op de leerkracht. Daarnaast is HGPD niet alleen gericht op de belemmeringen van het kind maar ook op zijn of haar mogelijkheden en richt deze zich van daaruit

op kansen. In het verleden was leerlingbegeleiding vaak eenzijdig gericht op het kind en het achterhalen van tekorten en stoornissen bij het kind als verklaring voor problemen die zich voordeden in het onderwijs of in de thuissituatie. Een diagnosticus onderzocht met een uitgebreide testbatterij het kind, deed uitspraken over wat er met het kind aan de hand was en gaf via het verslag een min of meer uitgebreide lijst van adviezen.

Is HGPD iets nieuws en moeten we nu alles anders gaan doen?

Sinds 1995 werkt *Driestar educatief* al volgens het model van de consultatieve leerlingbegeleiding, ook wel kortweg CLB genoemd. Deze keuze is gemaakt nadat al een aantal jaren binnen de onderwijsbegeleidingsdiensten in toenemende mate gebruikt gemaakt werd van consultatietechnieken met de bedoeling om leerkrachten zo efficiënt en effectief mogelijk te helpen bij het omgaan met problemen. In onze zoektocht naar een verbetering van CLB kwamen we bij schoolbegeleidingsdienst BCO in Limburg terecht. Bij BCO werd al eerder gezocht naar een manier om CLB te combineren met een handelingsgerichte manier van diagnostiek bedrijven en adviseren (HGD). Het uiteindelijke product is toen HGPD gaan heten. HGPD is voor *Driestar educatief* dus geen breuk met het verleden maar een logisch vervolg op CLB.

Is Handelingsgerichte diagnostiek (HGD) of handelingsgericht werken (HGW) iets heel anders?

HGD is gebaseerd op het wetenschappelijke model van de diagnostische cyclus. Daarbij worden volgens systematische procedures hypothesen getoetst. Hierbij is wel vanaf het begin sprake van gerichtheid op handelingsadviezen. Van HGD is een uitwerking gemaakt voor de leerlingenzorg in scholen. Omdat het bedoeld is voor IB-ers en leerkrachten, worden er minder hoge eisen aan de diagnostiek gesteld als in HGD. Er zijn twee reformatorische samenwerkingsverbanden die gekozen hebben voor of zich oriënteren op HGW. Er is best veel verwarring rond alle termen. Dat is niet vreemd gezien het feit dat de verschillen tussen de oorspronkelijke stromingen (CLB en HGD) niet meer zo duidelijk zijn in HGPD en HGW. In HGPD zijn immers inzichten vanuit HGD verwerkt, bijvoorbeeld de aandacht voor mogelijkheden en kansen. HGW is veel meer dan HGD gericht op scholen en leerkrachten en daardoor is het verschil met CLB ook veel kleiner geworden.

Voor u gelezen

Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider

Handelingsgerichte (proces)diagnostiek geniet veel belangstelling bij psychologen en orthopedagogen die werkzaam zijn in het onderwijs. Ook interne begeleiders zijn enthousiast over de uitgangspunten en deze manier van werken. Daarom hebben de auteurs van het boek *Handelingsgerichte diagnostiek* (Acco, 2004) deze handreiking speciaal

Moet je persé kiezen voor CLB/HGPD of HGD/HGW?

In de leerlingbegeleiding van *Driestar educatief* worden eigenlijk beide benaderingen gehanteerd. De begeleiding start op basisscholen in het algemeen in de geplande consultatie met gesprekken met de IB-er en de leerkracht. Daarbij vinden wij het belangrijk dat het werkprobleem van de leerkracht centraal staat en dat de leerkracht de volgende dag verder kan. HGPD is op dit moment voor ons de beste werkwijze om dat goed te doen. Als blijkt dat er verder onderzoek moet gebeuren, ga je meer eisen stellen aan de diagnostiek en stap je als het ware over op de werkwijze van HGD. De beide benaderingen kunnen elkaar dus goed aanvullen.

Voor de scholen zelf is de situatie wel wat anders. Als je kiest voor HGPD, is het voordeel dat je naadloos aansluit bij de werkwijze die wij hanteren voor de consultatieve hulpverlening. HGW is echter ook een prima werkwijze voor de binnenschoolse zorg en ook een goed alternatief voor HGPD. Voor de bovenscholse (geplande) consultatie blijft de systematische aanpak van HGPD echter dan wel erg belangrijk. HGPD biedt namelijk een gespreksmodel dat als doel heeft om in één gesprek tot handelingsafspraken te komen.

Los van de vraag waar je voor kiest, is het wel heel belangrijk dat het werkprobleem van de leerkracht in eerste instantie centraal staat en dat er ook in de loop van een begeleidingstraject steeds afgestemd wordt op de leerkracht. Wij horen regelmatig leerkrachten mopperen omdat ze meerdere kinderen met rugzakken en verschillende problemen in de klas hebben. Voor elk kind is er wel een begeleider die zegt wat er allemaal met dat kind moet gebeuren. Als Passend Onderwijs echt zijn beslag krijgt, is het risico groot dat leerkrachten steeds sterker belast worden. Zowel IB-ers als hulpverleners van *Driestar educatief* moeten daarom oog hebben voor de leerkracht met zijn mogelijkheden en beperkingen. Het gaat uiteindelijk natuurlijk om het kind, maar een kind is er niet bij gebaat dat de leerkracht bij de pakken van alle goed bedoelde adviezen neer gaat zitten!

voor interne begeleiders geschreven. *Handelingsgericht werken (HGW) voor de interne begeleider (IB)* is van toepassing als een leraar of ouder de IB-er benadert met een gerichte vraagstelling: er is een probleem, hoe komt dat en hoe kunnen we dit het beste aanpakken? Dit boek beschrijft helder en stapsgewijs hoe een IB-er handelingsgericht kan werken. Richtlijnen voor constructief communiceren met de leraar, de ouders en het kind komen aan bod, evenals het observeren van de aanpak van een leraar en het gezamenlijk maken van een handelingsplan. Ook de rol van de IB-er bij het inschakelen van externe deskundigen en de implementatie van HGW worden belicht. Het boek bevat formulieren en checklists ter ondersteuning. Al deze thema's worden

geïllustreerd met veel voorbeelden uit de dagelijkse praktijk van de interne begeleiding.

Zoals beschreven staat in een artikel elders in dit IB-bulletin, zijn de uitgangspunten van HGD/HGW en HGPD verschillend, maar lijkt de uitwerking in de praktijk heel veel op elkaar. Dit boek is daarom voor iedere IB-er geschikt die samen met de leerkracht aan de slag wil om een (leerling)probleem

hanteerbaar te maken op de werkvloer. Er is expliciet aandacht voor de protectieve en compenserende factoren van zowel het kind als de

leerkracht. Hoe kun je de mogelijkheden van beiden zo goed mogelijk benutten? Dit werkt voor beiden motiverend, en maakt de kans van positieve veranderingen heel groot!

Natuurlijk zijn formulieren altijd hulpmiddelen en is het invullen ervan geen doel op zich. In de praktijk blijkt dat een zo volledig mogelijk format wel bijdraagt aan een goede begeleiding. Vergelijking van een veelgebruikt HGPD-formulier met de formulieren in dit boek, leert dat er veel overeenkomsten zijn. Persoonlijk vindt ondergetekende het HGPD-formulier het meest compact. Enkele toepasbare aspecten van de HGW-formulieren uit dit boek:

- Wat is de visie van het kind op het probleem?

- Vooraf al vragen aan alle betrokkenen welke mogelijke verklaringen er zijn
- De indeling van het formulier 'indicering en advies' is heel zinvol om in kaart te brengen wat een reëel doel is en wat een leerling nodig heeft om dit te behalen
 - o (korttermijn) doelen
 - o pedagogisch didactische behoeften
 - o gewenst onderwijsaanbod
- Bij punt 13b van dat formulier worden handvatten gegeven om dit concreet te beschrijven.

13 b Hoe kunnen we de positieve aspecten van leerling, leraar, groep, school en ouders benutten?

Conclusie: deze leerling heeft (*alleen invullen indien van toepassing!*):

- Instructie nodig die ...
- Opdrachten en materialen nodig die ...
- (leer)activiteiten nodig die ...
- Feedback nodig die ...
- Groepsgenoten nodig die ...
- Een leraar nodig die ...
- Ondersteuning nodig bij ...

N.a.v.: Pameijer, Noëlle (2006). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider. Samen met leraar, ouders en kind aan de slag*. Leuven: Acco
ISBN: 90 3346 246 7

Prijsvraag nieuwe naam

Onze nieuwsbrief voor IB-ers verscheen altijd onder de naam "IB-bulletin". Omdat we nu een vernieuwde versie hiervan uitgeven willen we ook

graag een frisse naam aan het bulletin meegeven. U heeft hiervoor vast een prachtig idee! Wanneer uw naam gekozen wordt ontvangt u van ons het boek "Meesterschap in spiegelbeeld" van E. Mackay. Mail uw idee aan: ib-bulletin@driestar-educatief.nl.

Colofon

Voor inhoudelijke vragen n.a.v. de artikelen kunt u bij de orthopedagoog terecht die op uw school consultaties doet. Indien contactgegevens bij een

artikel vermeld staan, kan de betreffende collega ook rechtstreeks benaderd worden. Voor suggesties en voor het aan- en afmelden voor deze nieuwsbrief kunt mailen naar ib-bulletin@driestar-educatief.nl.